

Floor Borsboom voor *Aan de lopende band. Aantekeningen uit de fabriek* van Joseph Ponthus (De Arbeiderspers)

Bij het uitzendbureau vragen ze me wanneer ik kan/beginnen/Ik tover voor de lol een afgezaagde dichtregel uit mijn/literaire hoge hoed/‘Welnu voor dag en dauw als licht al aanbleekt op het lover’/Wat ze zo letterlijk nemen dat ik meteen de volgende ochtend kan beginnen

Zo maken we kennis met het literaire alter ego van Joseph Ponthus. Een intellectueel die uit noodzaak belandt aan de lopende band en een eenvoudige vraag van het uitzendbureau beantwoordt door Victor Hugo te citeren. En daarvoor meteen beloofd wordt met de ochtendshift. Aan de hand van zijn vertaalster Floor Borsboom volgen we de ‘ik’ op zijn uitputtingstocht langs visverwerkende fabrieken en abattoirs in Bretagne. Het Bretagne waar hij omwille van de liefde naartoe verhuisde, en waar hij geen ander werk vond.

Ponthus comprimeert ruim twee jaar afstompemd fabriekswerk in 250 pagina's voortstampende tekst. Hij schrijft omdat hij niet anders kan, tegen de klippen op ('Een tekst/Is twee uur/Twee uur ontstolen aan slapen eten douchen'), in korte, krachtige regels, prozaverzen bijna. Zonder punten of komma's denderen de zinnen over de pagina's, korte fragmenten gescheiden door witregels. De parallel met de dreunende cadans van de lopende band dringt zich op, zeker als je de tekst hardop leest. En die herhaling, bijna bezwerend: 'Ik laat tahoe uitlekken/Nog maar drie uur te gaan/Nog drie uur te gaan/Ik ga door/Ik laat tahoe uitlekken/Er komt geen einde aan de nacht/Ik laat tahoe uitlekken' – je voelt als lezer de moed der wanhoop.

Borsboom toont haar meesterschap door soepel mee te bewegen en soeverein te schrijven. Ze volgt de typografische indeling van de regels op de voet, en vindt binnen dat keurslijf creatieve oplossingen voor het overbrengen van de inhoud – inclusief de vele woordspelingen en grappen die Ponthus in zijn naargeestige fabriekshallen te binnen schieten. Want zijn humor en zelfspot houden hem overeind, naast momenten van kameraadschap onder de mannen, of de gedeelde ergernis over de uitzendkracht in de visfabriek ‘met het verstand van een garnaal’ of de student geschiedenis die elke dag te laat komt (‘O maar weet je hij staat heel anders tegenover de tijd/dan wij/Zijn tijd is de geschiedenis/De lange termijn/Die van ons de korte/Van de fabriek’).

Behalve een beschrijving van alle banale alledaagsheid is *Aan de lopende band* ook een erudiete roman. Al heeft Ponthus aan zijn letterenstudie geen baan overgehouden, hij ademt cultuur. De meest simpele voorvallen in de fabriek doen hem denken aan Péric, Zola, Dumas – de citaten of parafrasen buitelen over de pagina’s. Hij voert in zijn hoofd gesprekken met historicus Braudel of heeft een tip voor Proust (‘Mijn beste Marcel/Die verloren tijd waar jij naar op zoek was/Die heb ik gevonden/kom maar gauw naar de fabriek’). En boven het gestamp uit muziek, al is het in zijn hoofd: songs en chansons van Barbara, Montand, Vanessa Paradis, en veel, heel veel Charles Trenet. Borsboom helpt ons als Nederlandse lezers door hier en daar een verduidelijkend woord toe te voegen, en waar aanwezig bestaande vertalingen te gebruiken – zoals bij het Hugocitaat aan het begin. Vaak ook laat ze titels van liederen, films en televisieprogramma’s onvertaald – in de context spreken ze voor zich.

En zo bezorgen vertaler en auteur de lezer een meeslepende ervaring. Met een open einde: ‘Er is dat er nooit een punt zal worden gezet/Nooit/Een einde/Zal komen/Aan de lopende band’. Woorden die helaas door de werkelijkheid zijn ingehaald: in de nacht van 23 op 24 februari jl. overleed Joseph Ponthus, 42 jaar oud.